

نسخه‌ای نویافته از میراث کهن حدیثی شیعه

الخطبة القاصعة

منسوب به امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام

نسخه برلرزان دستنویس شماره ۵۶۹۴ کتابخانه یوسف آغا‌ی قونیّه

بخط ررا این قونوی

(درگذشته ۶۷۳ ه. ق.)

تصحیح و تفسیر

اکبر راشدی نیا

پیش‌گفتار

احمد مهدوی دامغانی

نسخه‌ای نویافته از میراث کهن حدیثی شیعه

الخطبة القاصعة

منسوب به امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب «علیه السلام»

تحقیق و تصحیح: اکبر راشدی‌نیا

پیش‌گفتار: احمد مهدوی دامغانی

ناشر: میراث مکتوب

مدیر تولید: محمد باهر

ترجمه کرده: مقدمه به انگلیسی: مصطفی امیری

مدیر فنی و امور چاپ: حسین شاملوفرد

آماده‌ساز: صاویر: محمود خانی

چاپ اول: ۱۱۷

شمارگان: ۸۰ نسخه

بها با جلد شومیز: ۸۰.۰۰۰ تومان

بها با جلد سخت: ۶۸۰۰۰ تومان

شابک: ۶-۱۵۵-۲۰۳-۶۰۰-۷۸

چاپ (دیجیتال): میراث

همه حقوق متعلق به ناشر و محفوظ است
نشر الکترونیکی اثر بدون کسب اجازه کتبی از ناشر ممنوع است

نشانی ناشر: تهران، ش.پ: ۱۳۱۵۶۹۳۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲، دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

E-mail: tolid@MirasMaktoob.ir

<http://www.MirasMaktoob.ir>

- سرشناسه : علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.
Ali ibn abi-Talib, Imam I, 600-661
- عنوان قراردادی : نهج البلاغه، خطبه قاصعه، فارسی - عربی.
- عنوان و نام پدیدآور : الخطبة القاصعة: منسوب به امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام)
نسخه برگردان... / تحقیق و تصحیح اکبر راشدی نیا؛ پیشگفتار احمد مهدوی دامغانی.
- مشخصات نشر : تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۹۷.
- مشخصات ظاهری : هشتاد و یک، ۲۶۳، ۶ ص.
- فروست : میراث مکتوب؛ ۳۱۸، علوم و معارف اسلامی؛ ۷۰.
- شابک : 978-600-203-6-6
- وضعیت فهرست نویسی : فیه
- یادداشت : عنوان، نسخه‌ای نویافته از میراث کهن حدیثی شیعه.
- عنوان دیگر : نسخه نو، منه، میراث کهن حدیثی شیعه.
- موضوع : علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه، خطبه قاصعه
- موضوع : Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol-Balaghah. Khutbah Qasi'ah
- موضوع : شیطان
- موضوع : Devil
- موضوع : غرور و تکبر - جنبه‌های مذهبی - اسلام
- موضوع : Pride and vanity-Religious aspects-Islam
- موضوع : حرص و آز - جنبه‌های مذهبی - اسلام
- موضوع : Avarice-Religious aspects-Islam
- شناسه افزوده : راشدی نیا، اکبر، ۱۳۴۸ -
- شناسه افزوده : مهدوی دامغانی، احمد، ۱۳۰۶ -
- شناسه افزوده : Mahdavi Damghani, Ahmad
- شناسه افزوده : علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه، خطبه قاصعه
- شناسه افزوده : Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol-Balaghah. Khutbah Qasi'ah
- شناسه افزوده : مرکز پژوهشی میراث مکتوب
- رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۷ ر / ۰۴۲ / ۲۸ BP
- رده‌بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۱۵
- شماره کتابشناسی ملی : ۵۱۶۴۵۶۴

بسم الله الرحمن الرحيم

دریایی از فرهنگ پرمایه اسلام و ایران در خمه‌های خطی موج می‌زند. این خمه با حقیقت، کارنامه دانشمندان و نوابغ بزرگ و هویت نامده‌ها ایرانیان است. برعمده هر نسلی است که این میراث پرارج، اباس دارد و برای شناخت تاریخ و فرهنگ و ادب و سوابق علمی خود به احیا و بازسازی آن اهتمام ورزد.

با همه کوشش‌هایی که سالهای اخیر برای شناسایی این ذخایر مکتوب و تحقیق و تتبع در آنها انجام گرفته و صد کتاب و رساله از شمندانشاریافته هنوز کار نگذاشته بسیار است و هزاران کتاب و رساله خطی موجود در کتابخانه‌ها و از خزانه کج کشور شناسانده و منتشر نشده است. بسیاری از متون نیز، اگرچه بارها به طبع رسیده، منطبق بر رونق‌های مستقیم و تحقیق و تصحیح مجدد نیاز دارد. احیاء و نشر کتاب‌ها و رساله‌های خطی و خطی و خطی است. به ویژه آثار و مؤسسات فرهنگی مرکز پژوهشی میراث مکتوب در راستای این هدف در سال ۱۳۷۲ بنیاد نهادند تا با حمایت از کوشش‌های محققان و محققان، و با مشارکت ناشران، مؤسسات علمی، دانشجویی و فرهنگی و علاقه‌مندان به دانش و فرهنگ سبکی در نشر میراث مکتوب داشته باشد و مجموعه‌ای از شمندانشاریافته و منابع تحقیق به جامعه فرهنگی ایران اسلامی تقدیم دارد.

اکبر ایرانی
مدیر عامل مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب

فهرست مطالب

پیش‌گفتار استاد احمد مری دامغانی.....	سیزده
پیش‌گفتار مصحح.....	بیست و هفت
مقدمه مصحح.....	بیست و نه
الف: معرفی خطبه.....	بیست و نه
ب: گزارشی اجمالی از محتوای خطبه.....	سی و پنج
خطبه قاصعه به روایت عبد الله بن جعفر الثوري.....	سی و شش
خطبه قاصعه به روایت عمر بن محمد بن عمر بن علی.....	چهل و چهار
ج: گزارش محدثان شیعه از این خطبه.....	چهل و پنج
۱. الکافی.....	چهل و پنج
۲. کتاب التوحید.....	چهل و هفت
۳. نهج البلاغه.....	چهل و هشت
۴. إعلام الوری.....	پنجاه
۵. مناقب آل ابی طالب.....	پنجاه
۶. الیقین باختصاص مولانا علی - علیه السلام - بامرة المؤمنین.....	پنجاه و یک
۷. الحدائق الوردیة فی مناقب الأئمة الزیدیة.....	پنجاه و چهار
د: بررسی سند خطبه.....	پنجاه و پنج
بررسی سند شیخ صدوق.....	پنجاه و شش
ه: نام خطبه.....	پنجاه و نه
و: معرفی نسخه و شیوة تصحیح.....	شصت و دو
شیوة تصحیح.....	هفتاد و دو
رسم الخط.....	هفتاد و سه

- (١) الخطبة القاصعة برواية عبد الله بن جعفر الزُّهري ١
- خطبة أمير المؤمنين - صلوات الله عليه - وهي التي تسمى القاصعة ٣
- ابتداء الخطبة ٦
- حمد الحق تعالى وتسيحه ٧
- اختلاف الملل والأديان ٨
- ابتداء الخلقة ٩
- صفات الحق تعالى ٩
- استكبار إبليس ١٠
- فتنة ليس ١٢
- السير من الشيطان ١٢
- صفة شيعة والمحيين ١٤
- الإخبار عن هادته ١٥
- التحذير من الاستبراء المستضعفين ١٦
- اتصاف الأنبياء بالأسع الثاغر ١٨
- عدم كون كثرة المال والكر ١٩
- اختبار الحق تعالى أوليائه بفقير وشدائد ٢٠
- اختبار الناس بالكعبة ٢١
- عظم حرمة المؤمن من حرمة الكعبة ٢٢
- التوصية بالتواضع ٢٣
- منشأ التعصب في الأمم الماضية وإبليس ٢٤
- استحسان التعصب بمكارم الأخلاق ٢٥
- التحذير من التفريق والاختلاف ٢٦
- إعزاز الله اليهود بعد ذلتهم ٢٧
- ذلة اليهود بعد العز ٢٨
- حال العرب قبل الإسلام ٢٩
- إعزاز الله العرب بالبعثة ٣٠
- ذلة العرب بعصيانهم وتفرقهم ٣٠
- التحذير من الغفلة عن الأعداء المشركين ٣١
- التحذير من الفساد والتبیه على العذاب الإلهي ٣١
- الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر ٣٢
- قتاله مع الناكثين والقاسطين والمارقة بأمر الله ورسوله ٣٣
- منزلته عليه السلام من رسول الله ٣٤

٣٦	حفظه عليه السلام سانية النبي وإنجاز وعده.....
٣٧	تسميته بالصديق الأكبر ويعسوب المؤمنين وإمامهم.....
٣٨	تصريح النبي بولايته ووزارته عند صناديد قريش.....
٣٩	تصريح النبي بوصايته عند إنذاره لعشيرته الأقربين.....
٤١	بشارة الملك بمنزلته في يوم مطر المدينة.....
٤١	مصاحبه للنبي عند احتجاجه صلى عليه وآله على أبي جهل.....
٤٢	مصاحبه للنبي في قضية عقبة بن أبي معيط.....
٤٢	إخبار النبي عن عداوة قريش معه عليه السلام.....
٤٣	مصاحبه النبي في قضية تكلم الذنب مع الخزاعي.....
٤٤	مصاحبه النبي في قضية ستخت اليهودي.....
٤٥	بشارة نبي بعدم مسه النار أبداً.....
٤٥	بشارة الملك له عليه السلام.....
٤٥	مصاحبه للنبي في روايته.....
٤٦	تصريح النبي بولايته بعد أن تلقه في المدينة في غزوة تبوك.....
٤٦	مصاحبه للنبي حين غلب العطف على الناس في طريق الحديبية فشكوا إليه.....
٤٧	تصريح النبي بولايته وخلافته في يوم الدير.....
٤٨	إشارته عليه السلام - إلى بعض مناقبه - أخرى.....
٤٨	تصريح النبي بمناقبه في خطبته.....
٤٨	تصريح النبي بخلافته ووزارته وسائر مناقبه.....
٤٩	تصريح النبي بمنزلته في يوم فتح خيبر.....
٥٠	تسميته النبي بأمر المؤمنين وسيد المسلمين.....
٥١	جهل الناس بسر أعماله.....
٥٢	النهي عن تبديل الخلافة إلى الإمارة.....
٥٢	تصريح النبي بولايته وولاية ذريته من بعده.....
٥٣	تصريح النبي بأفضليته وأعلميته وأقدميته في الإسلام.....
٥٤	منزلة شيعة علي ومحبيه.....
٥٤	توسل آدم بمحمد وأهل بيته عند الهبوط.....
٥٤	إخبار النبي عن قتاله مع الناكثين والقاسطين والمارقين.....
٥٥	إخبار النبي له عما وقع في آخر الزمان.....
٥٦	منزلته ومنزلة أهل بيته في القيامة.....
٥٦	مصاحبه للنبي في قضية الرمي بضم خزاعة.....
٥٧	مصاحبه للنبي في قضية الرمانة.....

- ٥٧ كونه عليه السلام من أسرة نوح وآل إبراهيم
- ٥٨ اقتران اسمه باسم النبي في وصية آدم
- ٥٨ علمه ووراثته عن النبي
- ٥٩ ارتباطه مع النبي بعد موته
- ٥٩ الإشارة بما وقع بعد شهادته
- ٦٣ الإخبار عما سيقع بأهل البيت وقتل سبط الرسول بكرب وبلاء
- ٦٤ ابتداء الفتنة بوقوع دمه على الأرض
- ٦٥ أيام معاوية بن أبي سفيان
- ٦٦ أيام يزيد بن معاوية
- ٦٦ أيام عبد الله بن زيبر
- ٦٦ أيام معاوية بن يزيد ومروان بن الحكم
- ٦٧ أيام عبد الملك بن زياد
- ٦٨ أيام وليد بن عبد الملك
- ٦٨ أيام سليمان بن عبد الملك
- ٦٨ أيام عمر بن عبد العزيز
- ٦٨ أيام يزيد بن عبد الملك
- ٦٩ أيام هشام بن عبد الملك
- ٦٩ أيام الوليد بن يزيد
- ٧٠ أيام مروان الحمار
- ٧٠ انقراض حكومة بني أمية وانتقاله إلى بني العباس
- ٧٣ ظهور الإمام المهدي بانقراض حكومة بني العباس
- ٧٥ أيام أبو العباس السفاح
- ٧٥ أيام منصور الدوانيقي
- ٧٦ أيام المهدي العباسي
- ٧٦ أيام الهادي العباسي
- ٧٦ أيام هارون الرشيد
- ٧٦ أيام الأمين
- ٧٦ أيام المأمون
- ٧٧ أيام المعتصم بالله
- ٧٧ أيام الواثق بالله
- ٧٧ أيام جعفر المتوكل
- ٧٨ سائر خلفاء بني العباس

۸۱	علامات قیام دولة الإمام المهدي
۸۳	أنصار الإمام المهدي
۸۴	صفات الإمام المهدي
۸۵	كتاب الأنبياء إلى النبي الأكرم في حق الإمام المهدي
۸۶	أخذ الإمام المهدي راية النبي التازلة من الجنة
۸۷	صفة أنصار الإمام المهدي
۸۷	حج الإمام المهدي
۸۸	زيارته المدينة وملاقاته مع النبي والأئمة
۸۹	ذهابه إلى الكوفة وزيارته قبر أمير المؤمنين والإمام الحسين، عليه السلام
۹۰	فتح "سامان" والزوم وكابل شاء
۹۰	هدم المساجد وبناءه على البناء الذي تركه رسول الله
۹۲	فتحه شرق العالم وغربه مكوته في بيت لحم
۹۳	صفات الإمام المهدي وعنه
۹۴	الكزات الأربع للإمام المهدي
۹۴	التنبه على منزلة أهل البيت
۹۵	فتحه مشارق الأرض ومغربها
۹۶	قتل الدجال بيد المسيح
۹۸	توصيف الدجال
۹۹	نزول المسيح من السماء لنصرة الإمام المهدي
۱۰۱	موت عيسى عليه السلام
۱۰۱	خروج الذابة
۱۰۲	غيبه الإمام المهدي بعد ظهوره
۱۰۲	وقوع الهرج والمرج بعد غيبه الإمام المهدي
۱۰۳	العالم بعد رحلة الإمام المهدي
۱۰۵	(۲) استدراك الخطبة القاصعة
۱۰۷	الخطبة برواية عمر بن محمد بن عمر بن علي
۱۰۷	ذهاب الإمام المهدي إلى الكوفة
۱۰۸	التوصية بالصبر في بلايا آخر الزمان
۱۰۸	الناس بعد شهادة أمير المؤمنين
۱۱۶	صفات الحق تعالى
۱۱۷	طرق معرفة الله تعالى
۱۱۷	آخر الخطبة

۱۱۹	تصویر نسخه
۲۳۵	نمایه ها
۲۳۷	آیات
۲۴۵	اشخاص
۲۴۹	امکنه
۲۵۱	گروه ها
۲۵۳	کتاب ها
۲۵۵	منابع و مآخذ

www.ketab.ir

پیش گفتار

استاد احمد مهدوی دامغانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَالسَّلَامُ
عَلَى سَيِّدِ الْأَوْصِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ عَلَيَّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَأَبْنَاهِ "مَعْصُومِينَ" صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ
خداوند منان که مالک مفاتیح الغیب است در باب قرب عالم عارف کبیر و محدث بصیر
خبیر مؤلف کتاب مستطاب «مفاتیح الغیب والوجرد» را متعالی فرماید که همت و زحمتش
موجب احیاء یکی از موارث و مآثر شیعه که منسوب به - حضرت مولی الموالی - صلوات الله
علیه - شده است و صدر الدین قونوی به خط شریفش آنچه را که «خطبه قاصعه» دانسته
است در دفتری ثبت و ضبط فرموده است و از خود به یادگار گذاشته است.

و نیز به این مرد فاضل دانشمند که اینک سالیان درازی است که همت و زحمتش را
مقصود بر نشر و ترویج بعض موارث مکتوب فرهنگ اسلامی که قرن‌ها در محفظه
کتابخانه‌های عالم در حجاب مانده بودند، فرموده است یعنی جناب آقای دکتر اکبر ایرانی - حفظه
الله تعالی و زاد فی توفیقه - که با درایت و امانت کامل مؤسسه «نشر میراث مکتوب» را که یکی از
بنیادهای استوار و متینی است که به برکت انقلاب اسلامی ایجاد شده، به بهترین صورت
اداره می‌کند. خدایش خیر دهد.

و نیز به این مرد فاضل متبّع محقق که با دقت تحسین‌انگیزی آن مخطوطه گرانها را

به خوبی خوانده و آن را با مراجعه به دهها مرجع وثیق و مأخذ معتبر بازنویسی و سپس با تحریر مقدمه جامع و مستندی در شصت صفحه، آن را در یکصد و هفده صفحه به صورت مقبول و مطبوعی و با آراستگی به پاورقی‌های سودمند که از مراجع و مأخذ به دست آورده است، فراهم آورده و برای چاپ به مؤسسه مذکور سپرده است، یعنی جناب حجة الاسلام آقای اکبر راشدی نیا - دامت إفاضاته - جزای خیر مرحمت فرمایاد و این خدمت و زحمت ارزنده‌اش را منظور نظر مبارک حضرت شاه مردان علی مرتضی - صلوات الله علیه - گرداناد.

در اینکه بسیاری از آنچه در این مخطوطه به عنوان «خطبة قاصعه» معرفی شده است از سخنان دُرربار حضرت مولی الموالی - صلوات الله علیه - است نمی‌توان تردید مستدل و مستندی کرد، زیرا اولاً فصاحت و صلابت الفاظ و کلمات آن و ثانیاً بلاغت و استواری مضامین آن و آرایه‌های ادبی آن، پس از آنکه علم یا فن «بدیع» به ظهور رسد از قبیل «تنسیق الصفات» و بیان متوالی مترادفات و حمایت سجع مطلوب و دلنشین خالی از تعقید لفظی و جمع اضداد متناسب در مقام، خود و به خودی خود بر اینکه آن کلمات بر لسان مبارک آنکه درباره او ائمه ادب متفقاً گفته‌اند که: «كَلَامُهُ كَلَامُ الْحَالِقِ وَفَوْقَ كَلَامِ الْمَخْلُوقِ» جاری شده است، شهادت می‌دهد. اما طول کلام و اذعان را ما در یک زمان و با موضوعات و مطالب متفاوت و مختلفی که پی‌درپی ایراد شده است نیز فرینه‌ای بر عدم انتساب آن نیست چرا که اولاً قدرت بیان و سخن گفتن حضرت امیر - صلوات الله علیه - مسلم است، زیرا آن وجود مقدس هم‌چنانکه در کندن در قلعه خیر فرموده است: «مَا قَلَعْتُ بَابَ خَيْرٍ بِقُوَّةِ جَسَدَانِيَّةٍ بَلْ بِقُوَّةِ صَمْدَانِيَّةٍ» همواره از آن قوت صمدانیه بهره‌مند بوده است و مستمعان و حاضران در آن مقام نیز آنچنان مسحّر و مجذوب آن سخنان شده بوده‌اند که گذر وقت، در استماع و فراگیری سخنان مولی - علیه السلام - تأثیری بر آنان نداشته است. فراموش نباید کرد که وقتی که دختر نامدار بزرگوار او جناب ام کلثوم صغری - رضی الله عنها - پس از فاجعه کربلا در کوفه آغاز به سخن و شکوی می‌فرماید، مورخان نوشته‌اند که مردمان

آن چنان مجذوب آن سخنان شدند که «كَأَنَّ عَلَىٰ رُؤُوسِهِمُ الطَّيْرُ» و «كَأَنَّهُا تَنْطِقُ بِلِسَانِ أَبِيهِ

أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ» پس طبیعی و عادی است که آنان که سعادت این را داشته‌اند که

مخاطب حضرت امیر باشند با کمال اشتیاق فرمایشات حضرت را به گوش تن و گوش دل

بشنوند و بپذیرند و به خاطر بسپارند و سپس برای دیگران نقل کنند.

همچنین در نیمهٔ دوم این خطبه در آغاز هر مطلب جدیدی، حرفِ تنبیه خطابی یعنی «ها» و «هی» آمده است نشانهٔ آن است که حضرت اندکی سکوت یا استراحت فرموده بوده است و سپس دنبال سخن را ادامه داده است، ولی در اینکه آیا بعضی از فقرات در همین نیمهٔ دوم هم انشاء حضرت مولی الموالی باشد؟ بنده ناچیز از اظهار نظر قطعی عاجز است خاصه آنکه سبک، وزن و آهنگ با قسمت‌های بیش از آن متفاوت است.

اما اینکه چرا این خطبه «ترا» شریفه به صورت کامل و یکجا در متون حدیثی و ادبی نقل نشده است و فقط بخاری و مسلم و ابوداؤد و ترمذی و نسائی و ابن ماجه و ابن کثیر از اینک به بسیاری از محتویات این مضبوط انشاء حضرت نباشد نیست زیرا بعضی از قسمت‌های آن در مراجع مختلف قرون چهارم و پنجم آمده است که جناب آقای راشدی نیا آن را در پاورقی‌های صفحاتی که آن منقولات در «خطبه قاصعه» آمده است، بیان کرده‌اند و ثانیاً بسیار محتمل است که از باب آنکه ملاحم و شمشیرهایی که در این خطبه آمده است، عدم نقل و نشر تمامی آن در دوران پادشاهان اموی یا عباسی^۱ شاید به سبب «تقیه» در نظر مبارک ائمه - علیهم السلام - و یا اصحاب بزرگوار آن - رضوان الله علیهم - مرجح شمرده می‌شده است، و ثالثاً آنکه چه بسا که تمامی این خطبه در آنچه از آن کزراً در کتب اربعه به عنوان «کتاب علی علیه السلام» یا «جامعه» ثبت و ضبط شده بوده است، و البته در اینکه «کتاب علی علیه السلام» یا «جامعه» یا «صحیفه» یا «مصحف فاطمه علیها السلام» وجود داشته و در نزد حضرت ولی الله الأعظم صاحب الزمان - عجل الله فرجه - موجود است، شیعیان شکّی ندارند. امام صادق - علیه السلام - کتاب علی را در «قراب» یعنی غلاف شمشیر حضرت

۱. من بنده ناچیز هیچ‌گاه از این غاصبان حقوق مسلمانان به عنوان «خلفاء اموی یا عباسی» یاد نکرده است و همواره حدیث و سخن پیغمبر اکرم - صلی الله علیه وآله - را در مقدمه صحیفه سجادیه «ثُمَّ تَدْوُرُ رَحَى الْإِسْلَامِ عَلَى رَأْسِ خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ سَنَةً ... ثُمَّ مُلْكُ الْفَرَاغَةِ» منظور نظر داشته و دارم.

امیر - علیه السلام - دانسته‌اند و مکرر فرموده‌اند: «كَذَّاءٌ وَجَدْنَاهُ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا مُصْحَفِ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ» آمده است و نیز فی المثل أبو الفرج اصفهانی در «مقاتل الطالبیین» ص ۳۰۸ سخن حضرت صادق - صلوات الله علیه - را درباره اینکه محمد نفس زکیه را منصور عباسی خواهد کُشت می‌گوید: «... فَقَالَ (یعنی حضرت صادق علیه السلام): أَرَأَيْتَ صَاحِبَ الرِّدَاءِ الْأَضْفَرِ (یعنی منصور عباسی)؟ قَالَ نَعَمْ، قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَإِنَّا وَاللَّهِ نَجِدُهُ يَقْتُلُهُ^۱». و یا «كُنْتُ (جناب مُعَلَّى بن خُنَيس) عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - إِذْ أَقْبَلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَسَلَّمَ فَرَقَّ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَدَمَعَتْ عَيْنَاهُ، فَقُلْتُ لَهُ لَقَدْ رَأَيْتُكَ صَنَعْتَ بِهِ مَا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُ. فَمَا رَفَعْتُ لَهُ لِأَنَّهُ يَنْسَبُ إِلَيَّ أَفَرَّ لَيْسَ لَهُ لَمْ أَجِدْهُ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - مِنْ حُلَفَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ؟ مَرُّ مَأْكِهًا» (رياض السالكين: ج ۱، ص ۱۱۷ به نقل از روضه کافی) یا «قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى فَاطِمَةَ - عَلَيْهَا السَّلَامُ - فَقَالَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ هَلْ تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ - شَيْئًا تُصْرِيئُهُ؟ فَقَالَتْ: يَا جَارِيَتُهُ هَاتِي تِلْكَ الْجَرِيدَةَ فَطَلَبْتُهَا فَلَمْ تَجِدْهَا، فَقَالَتْ: وَنَحْكُ أَطْلُبُهَا فَإِنَّهَا تَعْدِلُ عَنِّي - يَا سَيِّدَ رَحْسَيْنَا، فَطَلَبْتُهَا فَإِذَا هِيَ: قَالَ مُحَمَّدٌ النَّبِيُّ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَيْسَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ لَمْ يَأْمَسْ حَا بَوَائِهُ ... الخ» (التذكرة الحملونية: ج ۲، ص ۲۲۹) و امثال این روایات فراوان است که در آن ذکر «كتاب علی علیه السلام» و «جفر» و «جامعه» و «مصحف فاطمه علیها السلام» آمده است.

اینکه آنچه در نهج البلاغه به نام خطبة قاصعه آمده است فقط بخش‌های مختصری از آنچه اینک آن را به عنوان «خطبة قاصعه» ملاحظه می‌فرمائید. می‌شد نیز موجب تردیدی بر اصالت، اگر نه تمامی این مخطوطه، که بیشتر آن نخواهد بود زیرا سیدنا رضی - رضوان الله علیه - چند خطبه از خطب حضرت امیر - صلوات الله علیه - را که در «روضه کائنات» وجود است و از آن جمله خطبه‌ای را به نام «الوسيلة» و دیگری به نام «طالوتية» و سه چهار خطبه دیگر را هم در نهج البلاغه نیاورده است. مضاف بر اینکه خود سید در مقدمه نهج البلاغه می‌فرماید: «وَكُنْتُ قَدْ بَوَّيْتُ ... مَحَاسِنَ مَا يُقَالُ عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنَ الْكَلَامِ الْقَصِيرِ فِي الْمَوَاعِظِ وَالْحِكَمِ وَالْأَمْثَالِ وَالْآذَابِ دُونَ الْخُطْبِ الطَّوِيلَةِ وَالْكِتَابِ الْمَبْسُوطَةِ» و «وَلَا أَدْعِي مَعَ ذَلِكَ أَنَّي أُحِيطُ

۱. ضمیر فاعلی به منصور عباسی و ضمیر مفعولی به محمد نفس زکیه راجع است.

بِأَقْطَارٍ جَمِيعٍ كَلَامِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى لَا يَشِدُّ عَنِّي شَاذٌ وَلَا يَنْدُ نَادٌ. پس چه بسا که سید رضی این خطبه را ملاحظه فرموده بوده است ولی نقل آن را در نهج البلاغه لازم نشمرده است. آیا می‌توان تصوّر کرد که این خطبه قاصعه جزئی از «کتاب علی علیه السلام» یا «جامعه» بوده است که حضرت صادق - صلوات الله علیه - آن را به «عبدالله بن جعفر الأزهری» املاء فرموده است؟ و آیا سید رضی - رضوان الله علیه - تمامی این خطبه را دیده و خوانده است و سپس به همان مقدار از آن که در نهج البلاغه آورده است در نقل از آن اکتفا فرموده است؟ یا تمام خطبه را ندیده است؟ و آیا ابن بابویه صدوق - رضوان الله علیه - که در التوحید (ص ۳۴۱-۳۴۲ چار بیروت) آنچه را که مربوط به «شُبُخْت» است و آن را مسنداً از حضرت صادق روایت می‌کند آیا به تمامی خطبه دسترسی داشته است؟ به هر صورت آیا این معنی که عالم بزرگ مشهوری که همه عارف کاملی بوده و هم محدثی بصیر، این خطبه را به خط خود بنویسد و در ابتدای آن بدین: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَزْهَرِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَرَبَةَ عَنْ جَدِّهِ «مُسْلِمُ الصَّدُورِ بَوَدْنَ أَنْ رَأَوْا حَضْرَتَ مَوْلَى الْمَوَالِي عَلَيْهِ السَّلَامُ مُسْلِمٌ وَمَعْيَنٌ مَوْسَى؟» و خداهند متعال به آقای راشدی‌نیا مزید توفیق مرحمت فرماید که در مقدمه مفصل خود در این کتاب به حدّ کافی در این باره بحث کرده است. آنچه روشن است اینست که شیخ صدوق - رضوان الله علیه - آنچه را که از این خطبه به شرحی که عرض شد مسنداً و به واسطه هفت راوی از حضرت صادق - سلام الله علیه - نقل می‌کند دلیل آنست که در طول زمان حضرت صادق - علیه السلام - در زمان شیخ صدوق این خطبه در میان محدثان و راویان شیعی معلوم و معین بوده است. آن را سینه‌به‌سینه و یا به صورت مکتوب نگهداری می‌کردند.^۱

اینکه از این خطبه در بعضی از تألیفات محدثان یا راویان قرون دوم تا چهارم امثال «قرب الأسناد» حمیری یا «الأشعثیات» ابن الأشعث کوفی یا «المحاسن» ابی جعفر احمد بن خالد برقی یا «تحف العقول» ابن شعبه حرانی - رحمة الله علیهم أجمعین - نمونه و نشانی نیست، از آنست که ظاهراً قرب الأسناد و أشعثیات بیشتر حاوی مسائل اصول و فروع و احکام خمس

۱. سید بن طاوس - رضوان الله علیه - آن را از کتابی که در سال ۲۰۸ نوشته شده است نقل می‌فرماید. ص پنجاه و دو مقدمه کتاب حاضر.

است می‌فرماید: «... هذا الحديث إن لم يثبت بطريق الثقل فقد ثبت بطريق الكشف...»
و خداوند داناتر است.

در آیات شریفه ۱۵ مائده و ۹۱ انعام حق تعالی این را که یهودیان بعضی از «تورات» را پنهان کرده‌اند اعلام می‌فرماید و این معنی در این خطبه بدین صورت آمده است که: «... وَأَنَّهُ مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَلَهُ تَحْتَ الصَّخْرَةِ وَدِيعةٌ وَكِتَابٌ فِيهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنْ فُلَانِ النَّبِيِّ إِلَى مُمَدِّ رَسُولِ اللَّهِ، بِذَلِكَ أُخِذَ عَلَيْنَا الْمِيثَاقُ وَأَذَيْنَاهُ إِلَى الْأُمَّةِ وَبَشَّرْنَا بِهِ مَنْ بَعَدَنَا ... الخ.»^۱ بیش از هفتاد سال پیش یعنی در سال ۱۹۴۷ میلادی (۱۳۲۶ هجری شمسی) به بعد طومارهایی در غارهای اردن و سوریه و مصر و سرزمین‌های اشغالی فلسطین در اطراف «بحر المیت» متدرجاً کشف شد که از آن طومارها به «طومارهای بحر المیت» (Dead Sea Scrolls) تعبیر می‌شود. این نیز تصاویر مختصری از آن را و اینکه هم کنیسه یهودیان و هم کلیسای مسیحیان از افشاء این طومارها به شدت جلوگیری می‌کنند تا آنجا که وقتی که مجله باستان‌شناسی سوراتی (Biblical Archaeology Review) که تصویر یکصدویست قطعه از آن طومارها را در مجلدی چاپ کرده بود، قاضی محکمه شهر «تل‌آویو» فروش آن تصاویر را ممنوع ساخت. بیش از این نوشته‌ام^۱ این کشفیات تا کنون هم چنان ادامه دارد ولی اخیراً در ماه نوامبر سال گذشته میلادی روزنامه فرانسوی «فیگارو» مورخه ۲۷ نوامبر ۲۰۱۷ (۸ آذر ۱۳۹۶) خبر از کشف در همین غار در صحرای یهودیه^۲ (Juda) که از سال ۱۹۶۷ در تصرف دویست اسرائیلی دانسته شده است داده که در آن، طومارهای جدیدی مانند طومارهای صحرای «قمران» به دست آمده است نه فقط آن به بیش از دو هزار سال قبل باز می‌گردد و در حال حاضر نیز حفاری‌هایی در آن قسمت از صحرا که در تملک دولت اردن است توسط حفاران یهودی صورت می‌گیرد و اینان امیدوارند که به طومارهای دیگری دست یابند و این حفاری‌ها با موافقت دولت غاصب اسرائیل صورت می‌گیرد!!!

۱. برای اطلاع بیشتر رجوع فرمائید به حاصل اوقات: ص ۳۳۳-۳۳۴.

۲. برای اطلاع از مساحت و حدود واقعه در این منطقه رجوع فرمائید: قاموس کتاب مقدس: ص ۹۷۹-۹۸۳.